

Задорожнюк Н.О., к.е.н., доцент,
доцент кафедри економічних систем і управління інноваційним розвитком
Одеський національний політехнічний університет

Кващук Ю.О., магістрант
Одеський національний політехнічний університет

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Задорожнюк Н.О., Кващук Ю.О. Інноваційні напрями розвитку туристичної галузі України. У статті висвітлено особливості туристичної галузі України. На основі сучасного попиту та світових тенденцій визначено інноваційні напрями розвитку цієї галузі. Проаналізовані популярні міжнародні напрямки відповідно до кількості туристів. Наведено прогноз найбільш популярних туристичних напрямків до 2020 р. Особливу увагу приділено екстремальному виду туризму.

Ключові слова: туристична галузь, інновації, перспективи розвитку, екологічний ефект, екстремальний туризм.

Задорожнюк Н.А., Кващук Ю.А. Инновационные направления развития туристической отрасли Украины. В статье освещены особенности туристической отрасли Украины. На основе современного спроса и мировых тенденций определены инновационные направления развития этой отрасли. Проанализированы популярные международные направления в соответствии с количеством туристов. Приведен прогноз наиболее популярных туристических направлений до 2020 г. Особое внимание уделено экстремальному виду туризма.

Ключевые слова: туристическая отрасль, инновации, перспективы развития, экологический эффект, экстремальный туризм.

Zadorozhnyuk N.O., Kvaschuk Y.A. Innovative directions of development of tourism industry in Ukraine. The article highlights the features of the tourism industry in Ukraine. Based on modern demand and global trends identified innovative directions of development of the industry. Analyzed popular international destinations with the number of tourists. An prognosis of the most popular tourist destinations by 2020. Particular attention is given to the extreme form of tourism.

Keywords: tourism industry, innovation, development perspectives, environmental impact, extreme tourism.

Постановка проблеми. Туристична галузь дає змогу людям різних національностей пізнавати навколишній світ з його багатством та екологічними проблемами, культурно-історичну спадщину країн і в подальшому може забезпечити розвиток національної економіки. Крім екологічного ефекту, туристична галузь надає соціально-культурний ефект, який полягає у можливостях України як однієї з перспективних галузей країни. Це обумовлює вирішення проблеми щодо забезпечення подальшого розвитку туристичної галузі України на основі впровадження інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти туристичної галузі наведено у працях Богданова Е.І., Панкіної Т.В., Тюніка О.Р., Шимової О.С. і Орлової В. [1–4]. Проблеми, особливості та перспективи розвитку туристичної галузі України розглянуто у роботах Засенка А., Фролова І. та ін. [5; 6]. Однак пошук та реалізація перспектив інноваційного розвитку туристичної галузі України потребують здійснення у найближчому часі.

Постановка завдання. Метою даної статті є визнання інноваційних напрямів та перспектив розвитку туристичної галузі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туризм сьогодні вважається одним із перспективних

напрямів соціально-економічного розвитку країни, регіонів, міст, адже туристичне господарство генерує 11% валового продукту у світі, а туристична індустрія – 4,2% [7].

Сучасний туризм розвивається швидкими темпами та стає найбільш важливим сектором національної економіки. Згідно з прогнозами Всесвітньої туристичної організації (ВТО), буде спостерігатися зростання обсягів надання туристичних послуг: до 2020 р. кількість міжнародних туристичних відвідувань становитиме 1,6 млн. од., а щорічне зростання інвестицій у галузь туризму – близько 30% [8].

Туристична галузь господарства є фундаментальною для багатьох розвинених країн світу та країн, що розвиваються. За даними ВТО [8], подорожі та туризм забезпечують понад 11% міжнародних інвестицій і приносять у казну держав у вигляді податкових надходжень понад 300 млрд. дол.

За останні роки світова туристична індустрія характеризується зростаючим рівнем конкуренції між країнами як усередині свого регіону, так і за його межами. Передусім на це вказують використання агресивних заходів реклами під час просування туристичних послуг на зовнішніх ринках. Крім цього, слід ураховувати вплив змінних чин-

ників: економічний і фінансовий розвиток, напрями державної політики, демографічні та соціальні зміни, розвиток інноваційних технологій тощо.

Для виявлення світових тенденцій розвитку туризму виникає необхідність дослідити найпопулярніші міжнародні напрямки (табл. 1).

У результаті проведеного аналізу (табл. 1) виявлено три найпопулярніших міжнародних напрямки: Франція, США та КНР, кількість туристів в яких зросла за останні роки.

Також цікаво здійснити прогноз найпопулярніших міжнародних напрямів до 2020 р. (табл. 2).

Україні немає в проведеному дослідженні (табл. 1, 2) тому виникає необхідність у визначенні причин цього та виявленні потенціальних можливостей для розвитку туризму в Україні.

Стратегічною метою розвитку туристичної галузі в Україні є створення конкурентоздатного на світовому ринку туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби населення країни, забезпечити на цій основі комплексний розвиток території і їх соціально-економічних інтересів за збереження екологічної рівноваги та історико-культурного довілля. Програма дій, орієнтована на досягнення цієї мети, має бути комплексною та відповідати загальним темпам становлення ринкових механізмів, а також відповідати політиці структурних реформ у національній економіці. Вона повинна також враховувати накопичений досвід розвитку туризму у світі, що створює сприятливі умови доопрацювання і розробки відповідної нормативно-правової бази туризму [9].

Важливо розглянути особливості туристичної галузі України.

1. Недостатній рівень розвитку безпосередньо мережі й об'єктів туристичної інфраструктури, їх

невідповідність світовим стандартам. Одним із діючих засобів прискорення розвитку туризму в Україні є розвиток туристичної інфраструктури в мережі міжнародних транспортних коридорів (МТК) За оцінками експертів, вона має найвищий в Європі коефіцієнт транзитності (з 13 тис. км автомобільних шляхів державного значення понад 9 тис. є магістралями, пов'язаними з МТК) [6].

2. Відсутність ефективної системи дій та маркетингових заходів щодо просування туристичного продукту України на світовий ринок. Серед основних проблем, пов'язаних із неефективною рекламою вітчизняних курортів за кордоном, є складність отримати інформацію як про саму Україну, так і про туристичні послуги, які вона надає. І хоча в 2004 р. в Україні була створена власна інформаційна система (UTI), вона значною мірою носить комерційно-інформаційний, а не іміджевий характер [6].

3. Технологічна відсталість більшості областей. В Україні практично не застосовуються туристичні технології, які в розвинених країнах набули ознак повсякденного життя: електронні інформаційні довідники готельного бізнесу, транспортних маршрутів і туристичних фірм із переліком і вартістю послуг, які ними надаються; у світі практично всі довідники по туризму випускаються в електронному, а більшості – в Internet-форматах, які дають користувачам можливість бронювати місця в готелях і на транспорт в режимі реального часу (on-line).

4. Низький рівень обслуговування, обумовлений загальною, недостатньою для світових стандартів кваліфікацією працівників областей.

5. Відставання масштабів (навіть порівняно із середніми показниками по СНД) нормативно-пра-

Таблиця 1

Аналіз зміни кількості туристів за популярними міжнародними напрямками

№	Країна	Кількість туристів, млн. ос.		Темп зростання/зниження	
		2013 р.	2014 р.	Абсолютне, млн. ос.	Відносне, %
1	Франція	84.7	83.0	-1.7	98.0
2	США	69.8	66.7	-3.1	95.6
3	Іспанія	60.7	57.5	-3.2	94.7
4	КНР	55.7	57.7	2.0	103.6
5	Італія	47.7	46.4	-1.3	97.3
6	Туреччина	37.8	35.7	-2.1	94.4
7	Німеччина	31.5	30.4	-1.1	96.5
8	Великобританія	31.2	29.3	-2.2	93.9
9	Росія	28.4	25.7	-2.7	90.5
10	Таїланд	26.5	22.4	-4.1	84.5

Джерело: розраховано авторами на основі [7]

вового і організаційного забезпечення туристичної діяльності, яка значною мірою пояснюється відповідною адміністративною реформою в Україні.

Туризм займає одне з головних місць у використанні природних ресурсів та в здійсненні активного впливу на їх стан. Важливо, щоб його подальший розвиток відповідав міжнародним соціально-екологічним стратегіям, спрямованим на збереження розширення рекреаційно-туристичних ресурсів для майбутніх поколінь [10].

Особливу увагу приділено міжнародно-правовій співпраці України на основі впровадження досвіду Австрії, Іспанії, Туреччини, Угорщини, Чехії, Німеччини та інших держав розвиненого туризму, а також укладення двосторонніх міжурядових угод про співпрацю в галузі туризму [6].

Економіко-фінансова політика в туристичній галузі України здійснюється шляхом залучення засобів різних джерел фінансування: приватних фірм, благодійних і громадських організацій, іноземних інвестицій і субсидій регіональних підрозділів управління. При цьому засоби іноземного інвестування спрямовуються на створення базової інфраструктури туризму.

Інноваційними напрямками розвитку туристичної галузі України є такі:

- створення єдиної системи підготовки кадрів для галузі туризму відповідно до міжнародних стандартів;
- формування наукових кадрів для туристичних спеціальностей, проведення на високому рівні науково-дослідної роботи з питань туризму;
- закріплення отриманих знань на виробництві, організація заходів щодо стажування на базових туристичних підприємствах в Україні та за кордоном, здійснення обміну досвідом;
- упровадження інноваційних маркетингових інструментів для впізнання та просування туризму в Україні;

- повне електронне забезпечення реєстрації іноземних громадян, використання інноваційних методів щодо скорочення часу на оформлення відповідних документів;

- забезпечення розвитку інноваційного виду туризму – екстремального туризму в Україні, у тому числі за допомогою державної підтримки.

Особливу увагу слід приділити екстремальному туризму, який є одним із нових напрямів активного відпочинку та набирає силу в усьому світі, особливо в Україні. Все більше людей прагнуть побачити краси підводного світу, спуститися по гірському схилу на лижах, стрибнути з парашутом тощо [5].

Екстремальний туризм активно розвивається, а завдання держави полягає в тому, щоб зробити його максимально безпечним для учасників і не допустити безконтрольного використання та знищення природних ресурсів. Екстремальний туризм належить до найбільш небезпечних видів туризму, його мета полягає в тому, щоб відчутти небезпеку. Контроль виконання вимог безпеки екстремального туризму повинен проводитися не тільки перед початком туристичного сезону, а і в ході поточних перевірок уповноваженими державними органами відповідно до їх компетенції.

Особливість екстремального туризму полягає в тому, що жодна компанія, як правило, не працює відразу з декількома видами активного відпочинку. Крім того, підприємства, що спеціалізуються на екстремальному туризмі, надають послуги або тільки з України, або ж організують тури винятково за кордон.

Один із нових для України видів екстремального відпочинку – військові тури. Наприклад, у клубі активного відпочинку «Важкий дощ» (р. Сколе, Львівська обл.) майже за 3,5–4 тис. грн. пропонують

Таблиця 2

Прогноз найбільших популярних напрямків до 2020 р.

Країна	Кількість туристичних прибуттів у 2000 р., млн. ос.	Частка світового туристичного ринку, %	Динаміка зростання 2000-2020 рр., %
1. Китай	137.1	8.6	8.0
2. США	102.4	6.4	3.5
3. Франція	97.3	5.8	1.8
4. Іспанія	71.0	4.4	2.4
5. Гонконг	59.3	3.7	7.3
6. Італія	52.9	3.3	2.2
7. Великобританія	52.8	3.3	3.0
8. Мексика	48.9	3.1	3.6
9. Росія	47.1	2.9	6.7
10. Чеська Республіка	44.0	2.7	4.0
Всього	708.8	44.2	-

Джерело: здійснено авторами на основі [7; 8]

клієнтам пожити тиждень в умовах, наближених до справжньої служби в армії із вивченням статуту і стрійовою підготовкою.

Важливо відзначити, що екстремальний туризм схильний до сезонних змін та залежить від країни, її клімату і самого формату туру.

Не менш екстремальний вид туризму, що набирає популярність в Україні, – поїздки на покинуті промислові об'єкти, особливо у Чорнобильську зону.

Звичайно, навіть зараз організувати туристичну поїздку в Чорнобиль набагато складніше, ніж провести екскурсію у будь-якому іншому місті або регіоні України. Зокрема, необхідно отримати безліч дозвільних документів на групу, оскільки це все-таки місце обмеженого допуску і переміщення.

Найдорожчий вид екстремального туризму – подорож на орбіту Землі. Однак у зв'язку з дуже високою ціною клієнтів мало, то розглядати цей вид екстремального туризму неможливо.

Щоб дослідити активний туризм в Україні, доцільно розглянути туристичні території України, які придатні до екстремального туризму (табл. 3).

Таким чином, туристичні території України мають більш ніж достатній потенціал для розвитку різних видів активного туризму. Так, наприклад, понад двадцять річок у різних регіонах використовуються для рафтингу та сплавів на катамаранах, рафтах, байдарках і каяках. Особливо цікавим є туристичний район Подністров'я, де ріки течуть у мальовничих глибоких каньйонах висотою до 200 м.

Висновки. На думку авторів, галузь туризму є важливою ланкою ринкової системи України. На основі проведеного дослідження були визначені головні проблеми та інноваційні напрями розвитку туристичної галузі України. На жаль, сьогодні інфраструктура галузі туризму в Україні розвинена досить слабо, оскільки існує низка причин, які гальмують її динамічний розвиток. Водночас в Україні склалися більш ніж сприятливі умови для розвитку прибуткової туристичної галузі порівняно з багатьма країнами СНД.

Таким чином, вітчизняна туристична галузь визнана невід'ємною складовою частиною світової туристичної індустрії. Пріоритетними видами

Таблиця 3

Туристичні території України, придатні для активного туризму

Туристична територія	Короткий опис	Види активного туризму
Карпати	Молоді гори з висотами до 2061 м, вкриті лісами. Густа мережа швидких гірських річок. Висока концентрація об'єктів природно-заповідного фонду. Унікальний етнічний колорит регіону, збережені характерні народні промисли.	Пішохідний, велосипедний, гірськолижний, водний скелелазіння, екологічний, кінний, парапланеризм, подієвий, мультигонки.
Подністров'я	Рівнинна територія з глибокими долинами річок у вигляді каньйонів. Цікаві геологічні особливості стінок каньйонів (скельні відслонення, гроти, печери, водоспади). Подільські Товтри – залишки древнього коралового рифу. Велика кількість замків.	Водний, пішохідний велосипедний, повітроплавання, кінний екологічний, парапланеризм, подієвий, археологічний.
Полісся	Рівнинна територія, вкрита лісами, з високим рівнем зволоження. Густа мережа річок зі спокійною течією та піщаними берегами, багато боліт та озер. Заповідний режим територій. Збережений давній народний промисел – бортництво.	Екологічний, велосипедний, водний кінний, скелелазіння
Побужжя (Подніпров'я)	Горбиста рівнина з великою кількістю глибоких ярів та балок. Акваторії водосховищ на річці Дніпро з високим правим берегом. Унікальний рельєф Канівського заповідника – наслідок дії давнього льодовика. Археологічне, історичне, культурне багатство регіону.	Велосипедний, водний вітрильний, пішохідний парапланеризм, повітроплавання, гірськолижний, скелелазіння, подієвий, археологічний.
Причорномор'я	Територія з рівнинним рельєфом та степовою рослинністю, обмежена на півдні акваторіями Чорного та Азовського морів. Мілководні лимани з довгими піщаними косами – місця гніздування багатьох видів птахів, у тому числі рідкісних. Велика кількість заповідних територій, де охороняються степові рослинні угруповання та водно-болотні угіддя та сліди стародавніх культур.	Екологічний, бердвотчінг, вітрильний, водний, археологічний, парапланеризм, дайвінг, велосипедний, подієвий.

Джерело: складено авторами на основі [5; 10]

туризму для України визнається іноземний (в'їзний) туризм як вагоме джерело поповнення валютними надходженнями державної казни і створення додаткових робочих місць та види активного туризму, особливо екстремального.

Реалізація визначених інноваційних напрямів повинна стимулювати туристичну діяльність в Україні, посилити взаємозв'язок туризму з іншими пріоритетними сферами соціального, економічного і

культурного розвитку окремих регіонів і всієї країни. Своєю чергою, це сприятиме збільшенню авторитету України на світовому ринку туристичних послуг, поповненню державного бюджету і створенню потужної туристичної бази.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі полягають у дослідженні маркетингових заходів щодо просування інноваційних видів туризму в Україні.

Список літератури:

1. Экономика отрасли туризма : [учебник] / Е.И. Богданов, Е.М. Богомолова, В.Д. Орловская. – М., 2013. – 318 с.
2. Тюник О.Р. Туризм как фактор развития торговли / О.Р. Тюник, А.Ф. Никишин, Т.В. Панкіна // Инновационная наука. – 2015. – № 4/1. – С. 125–126.
3. Шимова О.С. Основы устойчивого туризма : [учебник] / О.С. Шимова. – М. : НИЦ ИНФРА-М, 2013. – 192 с.
4. Социально-экономический ресурс туризма : [учебник] / Т. Ускова, В. Орлова, Л. Дубиничева. – М. : Litres, 2014. – 200 с.
5. Засенко А. Виды экстремального туризма в Украине / А. Засенко, И. Фролов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://statuspress.com.ua/nisha/kakie-vidy-ekstremalnogo-turizma-vygodno-razvivat-v-ukraine.html>.
6. Туризм в Україні: проблеми та перспективи розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tourlib.net/statti_ukr/tourism_ukr.htm.
7. Статистичні показники ЮНВТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.unwto.statistika.
8. Всесвітня туристична організація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www2.unwto.org>.
9. Постанова Президента України «Про основні напрямки розвитку туризму в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tourlib.net/zakon/tourism2010.html>.
10. Українська асоціація екологічного туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uaeta.org>.